

ปัญญาวิมุตติ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๐

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันมาฆบูชา วันมาฆบูชาณะ พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ มาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “พระอรหันต์สมัยพุทธกาล” กับ “พระอรหันต์สมัยกึ่งพุทธกาล” พระอรหันต์ในกึ่งพุทธกาลนะ ๒,๕๐๐ ปีมา ครูบาอาจารย์ของเราคิดว่าสิ่งนี้ขึ้นมา สิ่งที่เป็นพระอรหันต์ต้องมีความเห็นความรู้จริงตามสัจจะความจริงจากอริยสัจ สิ่งที่ว่าอริยสัจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สิ่งที่เป็นอริยสัจมันเป็นเครื่องดำเนินใจ

อริยสัจ เห็นใหม่ สติปัญญา ๔ อริยสัจ ๔ มรรค ๘ มรรคคืออะไร? มรรค เห็นใหม่ ว่าเป็นผู้ที่มีปัญญา เราว่าเดี๋ยวนี้โลกนี้เจริญ สมัยพุทธกาลนะ ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญ สิ่งที่ยังไม่เจริญ ผู้ที่มีฤทธิ์มีเดชเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์นะ ฤทธิชีไพรในสมัยพุทธกาลเหาะเหินเดินฟ้าได้ เพราะสมัยอดีตไม่มีเรื่องที่เป็นวิทยาศาสตร์ที่จะมาหลอกลวงกัน ใครทำได้สภาวะแบบนั้นจะเป็นสิ่งที่ว่าสังคมยอมรับ สังคมยอมรับ แต่ธรรมไม่ยอมรับ

ธรรม เห็นใหม่ ธรรมสัจจะความจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้ไปศึกษาเล่าเรียนกับเจ้าลัทธิต่างๆ มา ไม่ยอมรับสภาวะแบบนั้นเลย เพราะสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาจากฉานสมาบัติ ฉานสมาบัติเกิดจากอะไร? ฉานสมาบัติเกิดจากกำลังของจิต พลังงานของจิตนะ จิตที่เป็นสมาธิจะมีพลังงานมาก แล้วจิตที่เป็นสมาธิมันมาจากไหน

สมัยกึ่งพุทธกาล เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะถึงคราวที่ว่ามีบารมี ทุกพระองค์จะมีพระอรหันต์เป็นเอหิภิกขุจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบวชให้ จะมี

อย่างนี้ทุกๆ พระองค์ไป สิ่งนี้เป็นเครื่องการันตีว่า สิ่งทีประพฤติปฏิบัติด้วยความสัตย์จริง ถ้าจะความจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ปฏิเสธสิ่งนี้นะ

ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้พยากรณ์ คำว่า “พยากรณ์” หมายถึงยอมรับ แต่ยอมรับนี้รับสิ่งใด? รับสิ่งที่เป็นความจริงสิ สิ่งที่เป็นความจริงนะ สิ่งทีพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาล เข้าใจว่าตัวเองเป็นพระอรหันต์ว่าจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่ให้พบ ให้พระไปคักที่ปากทาง ให้ไปเที่ยวป่าช้าก่อน พอไปป่าช้าพระอรหันต์ไปเห็นซากศพ ไปเห็นสิ่งต่างๆ มันมีการไหวของใจ สิ่งทีใจมันไหว มันเป็นพระอรหันต์มาจากไหนละ? มันเป็นพระอรหันต์ด้วยความสำคัญผิด สิ่งทีสำคัญผิด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ต้องให้เข้าพบเลย ให้ออกไปเที่ยวป่าช้า

มันเป็นสมัยอดีต สมัยโบราณ มันไม่มีสิ่งทีว่าจะมาเป็นทางวิทยาศาสตร์ ทางเล่นแร่แปรธาตุ ถ้าทางเล่นแร่แปรธาตุ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ ในการประพฤติปฏิบัติ มันเป็นกำลังของจิตใจ ถ้าจิตมีกำลังสภาวะแบบนี้ นี้ความเป็นไปของจิต แล้วติดด้วย ถ้ามีฉานมีสมาบัตินะ มันมีความสงบของใจ ถ้ารักษาใจไม่เป็น สิ่งนี้ก็เสื่อมสภาพไป เวลาคลายออกมาแล้วเป็นปุถุชนธรรมดา สิ่งทีเป็นธรรมดา นี้สิ่งนี้ยังมีเลย

แต่ในปัจจุบันนี้ทางวิทยาศาสตร์เจริญ มันมีเครื่องทุ่นแรง มันมีสิ่งต่างๆ ทีเราจะเอามาเสริมสร้างสภาวะแบบนี้ได้ คนก็ไปเข้าใจสภาวะแบบนั้น แล้วเราก็เข้าใจเอง เพราะเราว่าเราเป็นปัญญาชน เราว่าเราใช้ปัญญาของเรา เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ในศาสนาพุทธเราเป็นศาสนาแห่งปัญญา”

“ในโลกนี้คนโง่มากหรือคนฉลาดมาก” คำพูดนี้เป็นคำพูดของสังข์ชัย เวลาพระสารีบุตรไปศึกษากับสังข์ชัย พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ สร้างบุญญาธิการมา ปรรณามาเป็นผู้ปฏิญาณ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรรณมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์สร้างบุญญาธิการมา ๔ อสงไขย แสนมหากัป สิ่งทีว่าสร้างเป็นพุทธอปฏิญาณก็ต้อสร้างบุญญาธิการมาเหมือนกัน เพราะเป็นความปรรณาเห็นใหม่ ถึงมีปัญญาใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้าอยู่ ๖ ปี ๖ ปีนี้ทดสอบกับเจ้าลัทธิต่างๆ มาทั้งหมดแล้วปฏิเสธทั้งหมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาค้นคว้าเอง ค้นคว้าเป็นสยัมภู ตรัสรู้เองโดยชอบ แล้วโดยไม่ชอบละ ถ้าโดยไม่ชอบ มันก็หลงไปตามกิเลสใจ เห็นใหม่ ถ้าตรัสรู้เองโดย

ชอบ แล้วปัญญาตนว่าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เจ้าลัทธิต่างๆ จะได้แย้งอย่างไร โดยปัญญา โดยข้อเท็จจริง จะได้แย้งผู้้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้

พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรก็ปรารภนามาเป็นผู้ที่อุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็สร้างสมบุญญาธิการมา ไปอยู่กับสังยุชณะ สังยุชณะบอกว่า “สรรพสิ่งนี้ไม่ใช่ สิ่งต่างๆ ก็ไม่ใช่ สิ่งที่ไม่ใช่ก็คือไม่ใช่ ไม่ใช่” นี้ปฏิเสธมาตลอด ปฏิเสธมาตลอด ปัญญามันไม่มี เห็นไหม พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะศึกษามาจนหมดกระบวนการของสังยุชณะ ถึงว่าสิ่งนี้แก้กิเลสไม่ได้

เหมือนกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเรียนกับอาจารย์ดาบส เวลาเข้าสมาบัติ “เจ้าชายสิทธัตถะได้สมาบัติเท่าเรา สิ่งนี้ด้วยการสอนของสำนักเรา หมดทางจะไปแล้ว สิ่งนี้สิ้นสุดกระบวนการของการประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นผู้ช่วยสอน ให้เป็นผู้ที่สอนลูกศิษย์ลูกหาได้” เจ้าชายสิทธัตถะไม่เชื่อ ไม่เชื่อเพราะอะไร เพราะสิ่งที่ว่ามันฝังใจอยู่ มันยังไม่ได้ชำระออกไปจากใจ

เวลาสละไป แล้วไปค้นคว้าขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง ไปตรัสรู้อยู่ที่โคนต้นโพธิ์นะ โคนต้นโพธิ์นั้นเป็นรูป เป็นสถานที่ ร่างกายก็เป็นวัตถุ แต่หัวใจ มโนธาตุ มโนธรรม สิ่งที่เป็นธรรมนะ จิตนี้เป็นอวิชชาทั้งหมด แต่เป็นมโนธาตุ มโนธรรมอันนี้เข้ามาชำระหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะก็เหมือนกัน ไปศึกษาเล่าเรียนกับสังยุชณะ ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่ไปเรื่อย มันถึงไม่สิ้นสุด เห็นไหม นี่สัญญากันว่า ถ้าใครมี ใครพบเห็นสิ่งใด ใครพบเห็นครูบาอาจารย์ให้บอกกัน พระสารีบุตรไปพบพระอัสสชิ เห็นการเคลื่อนไหวไป เห็นต่างๆ นี่ถึงกาลถึงเวลานะ สิ่งต่างๆ ที่เห็นแล้วมันประทับใจ ตามพระอัสสชิไป

“ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สาวไปดับที่เหตุนั้น”

ธรรมทั้งหลาย ธรรม ธรรมที่ว่าธรรมๆ นี่มันเป็นธรรมสำเร็จรูป ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **“ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ”** ความสุข ความทุกข์ ความฟุ้งซ่าน ความกังวล ความว่าง ความเป็นไปของใจเรา นี่ธรรมทั้งหลายมันมาแต่เหตุ เหตุคือ เย ธมมาฯ เหตุคืออวิชชา เหตุคือความไม่รู้ เห็นไหม พระสารีบุตรสาวไปหาเหตุ เป็นพระโสดาบันขึ้นมา นี่สัญญากับพระโมคคัลลานะไว้ กลับไปหาพระโมคคัลลานะ

พระโมคคัลลานะเห็นพระสารีบุตรเดินมา “คงจะมีอะไรมาบอกเรา” นี่เวลาบอกธรรม ธรรมข้อเดียว สิ่งทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ นี่ย้อนกลับไป ย้อนกลับไป พอสาวไปถึงเหตุ นะ เป็นพระโศดาบันทั้งคู่

เห็นไหม ระลึกถึงคุณ ทั้งๆ ที่สัจจะสอนนะ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะเห็นเลยว่าสิ่งนี้ ไม่ใช่ แล้วมันไม่สามารถแก้กิเลสได้ เพราะตัวเองมีบุญญาธิการ เห็นไหม ครูอาจารย์นี้สอนผิด แล้วเวลาไปฟังเทศน์ของพระอัสสชิมาแล้วเป็นพระโศดาบัน นี่จะทิ้งอาจารย์ไป ยังสงสารนะ ไปชวนกัน บอกว่า “ทั้งเถิด ความเห็นที่ปฏิญาณนี้มันไม่ถูกต้อง เราจะไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

สัจจะไม่ไป ถามพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะว่า “ในโลกนี้คนโง่มากหรือคนฉลาดมาก”

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะตอบเลยว่า “คนโง่มาก ในโลกนี้คนโง่มากกว่าคนฉลาด”

“ฉะนั้น ถ้าเธอว่าคนโง่มากกว่าคนฉลาด เธอจงไปอยู่กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธะ พุทธศาสนา ศาสนาแห่งปัญญา ศาสนาแห่งคนที่ต้องใคร่ตรง ต้องใคร่ครวญ จะไปอยู่กับคนฉลาดกลุ่มน้อยก็ไปเถิด เราจะอยู่กับคนโง่” อยู่กับคนโง่หลอกลง่ายใจ มันหลอกลง่าย เห็นไหม สัจจะไม่ไป

พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรชวนหมู่คณะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ สั่งสอนจนถึงที่สุดแห่งธรรมนะ เวลาถึงที่สุด ทั้งสององค์เป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา แต่นิสัยไม่เหมือนกัน

เวลาพระโมคคัลลานะเป็นพระโศดาบัน ไปอยู่กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาตรีกในธรรม พระโศดาบันนะ ง่วงเหงาหาวนอน ปฏิบัติไปไม่ได้เลย เพราะต้องอาศัยความสงบของใจ เพราะพระโมคคัลลานะเป็นผู้ที่มีฤทธิ์ เป็นเจโตวิมุตติ เห็นไหม เจโตวิมุตติต้องอาศัยสมาธิ ต้องอาศัยฐานของใจ

แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่กับอาฬารดาบส เวลาเข้าสมาบัติ ๘ สิ่งที่เป็นสมาบัติ ๘ นี้รู้ไปหมด เวลาเข้าสมาบัติแล้วถอยเข้าถอยออก ถอยเข้าถอยออก จิตมันจะมีพลังงานมาก จะทำอะไรๆ อย่างที่ฤทธิพิพรในสมัยพุทธกาลทำนี้ทำได้หมดเลย แต่สิ่งนี้เป็นกำลังออก จิต

พลังงานส่งออกไป มันเป็นพลังงานของจิต มันไม่ใช่ปัญญา มันไม่ใช่สิ่งที่เป็นความเห็นเรื่องของ สรีระร่างกาย เรื่องของอริยสัจ เรื่องของทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เห็นไหม มันไม่ใช่เรื่องของ อริยสัจ ถ้ามีกำลังส่งออกไปรับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้สิ่งใดแล้วมันจะเป็นประโยชน์อะไร? มันไม่เป็น ประโยชน์ เพราะมันยังไม่ชำระกิเลส

แต่ถ้ามันชำระกิเลสแล้ว เห็นไหม “เจโตวิมุตติ” สิ่งที่มีฤทธิ์มีเดช ในพระอรหันต์ประเภท ต่างๆ จะมีฤทธิ์มีเดช แต่สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาเพราะสมณันไม่มีวิทยาศาสตร์ ในเมื่อไม่มี วิทยาศาสตร์ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมา ก็ว่าสิ่งนี้ถูกต้อง ถูกต้องหมด คนก็ต้องยอมเคารพนับถือ

ถ้าเจโตวิมุตติ ต้องอาศัยกำลังของสมาธิ แต่อาศัยกำลังของสมาธิที่พระโมคคัลลานะออกมา จากสัพพัญญู นี่เป็นพระโสดาบัน แต่ขณะที่ประพฤติกปฏิบัติยังโง่งง ยังง่วง เห็นไหม ตรีกขนาด ไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงมาบอกว่า “ให้ตริกในธรรม ให้เอน้ำลูบหน้า” นี่พระ โสดาบันนะ ทำความสงบของใจเข้ามา เพราะกิเลสสิ่งที่ละเอียดยังอยู่ในหัวใจ เห็นไหม ย้อนกลับ เข้ามาให้อึดสงบ แล้วย้อนไปให้เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม แล้วใคร่ครวญ ใคร่ครวญด้วยเจโตวิมุตติ สิ่งต่างๆ อาศัยกำลังของจิต แล้วแยกแยะออกไปอย่างนั้น จะเป็นเจโตวิมุตติ เห็นไหม นี่เป็นฝ่าย พระโมคคัลลานะ

พระสารีบุตรเป็นปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตตินี้ใช้ปัญญานำ เจโตวิมุตติต้องอาศัยสมาธิ อาศัยสิ่งต่างๆ แล้วแยกแยะออกไป จะเห็นภาพ เห็นต่างๆ ใช้การใคร่ครวญ การวิภาค การแยก ส่วนขยายส่วนออกไป แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ พระสารีบุตรจะวงแหวนอนไหม? พระสารีบุตร ไม่ได้วงแหวนอน แต่พระสารีบุตรมีปัญหาไม่เชื่อสิ่งต่างๆ ไม่เชื่อสิ่งใดเลย เห็นไหม

พระโมคคัลลานะ ๗ วัน เห็นไหม จากที่บรรลุโสดาบันแล้ว ก็ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอยู่ ๗ วัน ให้กำหนดจิต แล้วใคร่ครวญ ออกไปสิ่งต่างๆ จนถึงที่สุดแห่งทุกข์ แต่พระสารีบุตรใช้เวลาถึง ๑๔ วัน ใคร่ครวญอยู่โดยใช้ ปัญญา ปัญญาของพระโสดาบันนะ นี่การใคร่ครวญโดยปัญญา

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ สิ่งที่ใคร่ครวญโดยปัญญาแยกแยะ เห็นไหม ขณะที่พระสารีบุตรจะ สำเร็จที่เขาขีดมณูฏ ที่ถ้าสุกรขาด เวลาหลานมาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำลังจะมา ต่อว่า เพราะว่าสิ่งต่างๆ ที่เอามา คือญาติพี่น้องมาบวชกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ไม่ พอใจ ไม่พอใจสิ่งต่างๆ ทั้งสิ้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสตอบกับหลานพระสารีบุตร

“ถ้าเธอไม่พอใจสิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์สิ่งที่เธอไม่พอใจเขาด้วย เพราะอารมณ์ความรู้สึกนั้นก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง” เห็นไหม นี่ปัญญาวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติมันใช้ปัญญาใคร่ครวญในอารมณ์ความรู้สึก ใคร่ครวญในสิ่งที่จับต้องได้ มันเป็นปัญญาวิมุตติ นี่ใคร่ครวญขณะที่เทศนาว่าการกับหลาน แต่พระสารีบุตรนั่งฟังอยู่ ถวายการพัดอยู่หลังองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาด้วยธรรมบทนี้ไง นี่ปัญญาวิมุตติ สิ่งที่เป็นปัญญาวิมุตติ เป็นปัญญาของพระโสดาบัน

ในปัจจุบันนี้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา เราก็มองว่ามีปัญญากัน เราใคร่ครวญกัน สิ่งที่เกิดขึ้นจากเราเป็นปัญญาสมมุติ ปัญญาสมมุติเพราะเกิดจากเรา สรีระร่างกายมนุษย์นี้เกิดมาจากใคร? สิ่งที่เราเกิดมานี้เราเกิดมาจากโลกไซ้ใหม่ คนเราเกิดมา เรามีอะไร? เรามีกิเลส แต่ถ้าคนไม่มีกิเลสจะเกิดได้อย่างไร

แม้แต่เจ้าชายสิทธัตถะ ขณะที่เกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะยังมีกิเลสเลย เพราะอะไร เพราะออกศึกษา ออกใคร่ครวญเพื่อจะเป็นกษัตริย์ เตรียมตัวเพื่อจะเป็นกษัตริย์ พระเจ้าสุทโธทนะก็หาครอบครัวให้ ทำไมไม่มีราहुล นี่คืออะไร? นี่คือใช้ชีวิตแบบโลกไซ้ใหม่ แต่ด้วยบุญญาธิการ การสร้างสมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงคราว ถึงเวลา เพราะการสร้างมากับพระนางพิมพาราहुล สิ่งต่างๆ ที่สร้างมาเพื่อจะเกิดเป็นชาติสุดท้าย

ถึงคราวไปเที่ยวสวน ไปเห็นยมทูตมาแสดงให้เห็น เห็นการเกิด เห็นเด็กอ่อน “มีการเกิดหรือ โลกนี้มีการเกิดหรือ” คูสิ คูเวลาคนที่มีความสุข สุขจนขนาดเข้าใจว่าเราเป็นสภาวะแบบนั้น จะไม่มีการตาย เห็นไหม เห็นมีเด็กเกิด มีคนแก่ มีคนเจ็บ มีคนตาย ยังสะเทือนใจไง นี่คนมีปัญญานะ สิ่งใดๆ จะเป็นประโยชน์ มันสะเทือนหัวใจมาก “เราต้องเป็นอย่างนั้นหรือ” ถึงได้ออกแสวงหา ออกแสวงหามาเพื่อให้สิ้นจากทุกข์ สิ่งที่เกิดขึ้นนี่คืออำนาจวาสนา สิ่งที่เป็นอำนาจวาสนา นี่เกิดมาก็ยังมีกิเลสอยู่ แล้วอำนาจวาสนานี้ ออกค้นคว้าอยู่ ๖ ปี

เวลาสิ้นกิเลสไปในคืนวันวิสาขบูชา เห็นไหม กำหนดอานาปานสติ ทำความสงบของใจ เพราะถ้าเป็นฌานสมาบัติ มันเป็นพลังงาน มันเป็นจิตเข้าสมาบัติ ตั้งแต่ปฐมฌาน ทุตติฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาธานัญญาชตนะ ขณะที่จิตมันเปลี่ยนระดับขั้นตอนของสมาบัติ มันจะเหมือนกับเพิ่มพลังงาน อัดจิตเข้าไปให้มีพลังงานตลอดไป แล้วถอยกลับ แล้วย้อนไปย้อนกลับ พลังงานนี้เกิดขึ้นมา จิตจะมีพลังงานมาก พอมีพลังงานแล้วมันก็ไปตามพลังงานนั้น แต่เราไม่รู้จักรัก

ควบคุม เรารักษาไม่เป็น เพราะอะไร เพราะเราไม่มีปัญญา เราไม่เข้าใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ได้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังไม่เข้าใจสภาวะต่างๆ เหล่านี้เลย

เวลากลับมาเป็นอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าลมหายใจออก จนจิตละเอียดเข้าไปละเอียดเข้าไป ตั้งสติไว้ ตั้งสติไว้ พอเข้าไปถึงข้อมูลของใจ บุพเพนิวาสานุสติญาณ เห็นข้อมูลของใจ ใจของเราที่ย้อนกลับไป

ถ้าใจโดยกิเลส ใจโดยที่มีข้อมูลอยู่ ใจยังไม่ชำระกิเลส ยังไม่เป็นพระอรหันต์ สิ่งนี้ยังมีอยู่ในหัวใจทั้งหมด ถ้าจิตสงบเข้าไป สงบเข้าไป ย้อนกลับเข้าไป เป็นบุพเพนิวาสานุสติญาณ สว่างไปไม่มีที่สิ้นสุด จิตนี้เกิด ถ้ามันสิ้นสุด สิ้นสุดตรงไหน เริ่มต้นตรงไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสว่างไปแล้วไม่มีต้น ไม่มีปลาย ยังสว่างไปได้เรื่อยๆ ด้วยปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่จบ ย้อนกลับ เห็นใหม่ นี่คืออดีต

อนาคต จุตูปปาทญาณ จิต ถ้ายังมีแรงขับ ยังมีกิเลสอยู่ ต้องเกิดหมด สิ่งที่เกิดหมดมันก็เป็นอดีตอนาคตอย่างนี้ แล้วถ้าเข้าสมบัติ มันเข้าไปรู้อย่างนี้ รู้การเกิดและการตาย มันมีประโยชน์อะไร ความรู้การเกิดและการตายนะ รู้อดีตรู้อนาคตไง รู้การเกิดและการตาย แต่ไม่ได้ทำลายเชื้อของการเกิดและการตาย ถ้าทำลายเชื้อของการเกิดและการตายก่อน แล้วย้อนกลับมา อาสวัภยญาณ พอทำลายเชื้อของการเกิดและการตายจบสิ้น นี่ต่างหากถึงเกิดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนาพุทธถึงเกิด ปัญญาในศาสนาเกิดตรงนี้ไง ถ้าปัญญาในศาสนาเกิดตรงนี้

แล้วเราเกิดมาโดยสมมุติ ปัญญาของเราเป็นปัญญาสมมุติเพราะอะไร เพราะเราเกิดมาเห็นใหม่ ไม่ได้เทียบถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะนี่กิเลสทั้งนั้นเลย แล้วเราเกิดเป็นเรานี้เป็นกิเลสใหม่ ถ้าเป็นกิเลส สิ่งที่เกิดมานี้เป็นสมมุติใหม่ เพราะอะไร

เพราะการเกิดและการตาย เรายังเกิดและตายอยู่ แล้วถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาจากใคร? ก็มันเกิดขึ้นมาจากเรา พอมันเกิดขึ้นมาจากเรา สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาเป็นปัญญาโดยสมมุติทั้งหมดเลย แล้วสิ่งที่ปัญญาสมมุติมันจะไปฆ่ากิเลสได้ไหม แล้วปัญญาโดยสมมุติมันมุดลงไปอีก มันมุดลงไปนิกิเลสตัดหาความทะยานอยาก เห็นใหม่ นี่ปัญญาโดยสมมุติ

เพราะเราเกิดมาโดยสัญชาตญาณ คนเราต้องมีปัญญา คึกขามาขนาดไหน มันมีปัญญาทั้งหมด ปัญญาอันนี้ใครพาใช้? กิเลสพาใช้แน่ ตัวตนเรานี้พาใช้ ความเห็นของจิตนิสัยพาใช้ ถ้าคนโทสจริต โมหจริต ปัญญาที่ออกมา ออกมาจากฐานของจิตอันนี้ จิตอันนี้คึกขามาขนาดไหน การศึกษาเป็นวิชาชีพ การศึกษาข้อมูลอันนั้นมา เราศึกษามาใช้เป็นวิชาชีพเพื่อกำหนดชีวิต แล้วเราเจอสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ มันอยู่ที่มุ่มมอม มุ่มมอมของการศึกษามา คึกขามาขนาดไหน นี่เหตุการณ์อย่างหนึ่ง เขามองในแง่หนึ่ง แง่ภูมิหลังของเขา สิ่งที่เขาภูมิหลังอย่างไรมา เขาก็จะตรรกะของเขา เขาก็วิเคราะห์ห้วงนิจยสิ่งที่เกิดขึ้นโดยตรรกะของเขา สิ่งที่ตรรกะของเขา นี่เป็นอะไร ถ้าไม่ใช่สมมุติ นี่เป็นอะไร? นี่สมมุติทั้งนั้นเลย

แล้วถ้ามันมุดเข้าไปในกิเลสละ มุดเข้าไปในกิเลสเพราะอะไร เพราะเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช้ไหม เราไปว่าคนที่มึปัญญา เราว่ามีปัญญาทั้งหมดเลย แล้วเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะกี่ประโยค ๕ ประโยค ๑๐ ประโยค ก็แล้วแต่ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมดเลย แล้วตีความได้หมด เข้าใจได้หมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดธรรมะที่ไหนด พูดกับใคร พูดอย่างไร เข้าใจหมดเลย รู้หมดเลย ความรู้อย่างนี้รู้แบบไหน พอรู้ขึ้นมา มันเป็นอะไร? มันก็เป็นกิเลสไง มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราใช้สมมุติโดยปัญญาเรา ปัญญาเราสมมุติ สมมุติโดยข้อเท็จจริงเลย แล้วมันไปตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าคนกำหนดสมาธินะ จิตมันสงบเข้ามา ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มันมีความรู้ มีความมหัศจรรย์ในจิตนี้มาก แล้วปัญญานี้มันปัญญาสมมุติ พอปัญญาสมมุตินี้มันไปเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรึก พอเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรึก พอตรึกขึ้นมา มันมีอาการของจิต เพราะจิตมันเป็นสิ่งมหัศจรรย์อยู่แล้ว พอมีอาการของมัน เราก็ไปตื่นตื่นกับอาการอย่างนี้

พอไปตื่นตื่นกับอาการอย่างนี้ ก็ว่า “นี่เป็นปัญญาของเรา นี่คือนิปัญญาวิมุตติ คือการฆ่ากิเลส”...มันไปชำระกิเลสที่ไหนด มันเพิ่มกิเลสโดยที่ไม่รู้สึกตัว มันเพิ่มกิเลสเข้ามาในหัวใจของเรา นะ มันเพิ่มขึ้นมา เพราะเราไปยึดมันถือมัน เราไปคาดหมาย

ผู้ปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรมจะไม่ใช่ปัญญาเลย มันไม่ใช่ปัญญาในศาสนาเลย มันปัญญาของสัญชย ปฏิเสธไปหมดเลย ปฏิเสธแล้วจิตมันมีอาการ เห็นไหม คุณติ เวลาพระสารี

บุตร พระโมคคัลล-ลานะอยู่กับสัตถุชย “ไม่ใช่” ปฏิเสธเข้าไป จิตมันก็ถอยร่นเข้าไป มันปล่อยวาง มันปฏิเสธทั้งหมด สิ่งที่ปฏิเสธทั้งหมด มันได้ต่อสู้กับอะไร มันได้เห็นสิ่งใดๆ? มันไม่เห็นสิ่งใดๆ เลย แล้วเราไปตริกันในธรรม มันต่างกันตรงไหน สัตถุชยที่ปฏิเสธอารมณ์ความรู้สึก มันต่างกันตรงไหน? มันไม่เห็นต่างกันเลย

แต่ที่อาศัยธรรมไง อาศัยธรรม เคลิบเคลิ้มไปในธรรม จะเคลิบเคลิ้มตามความเห็นของเรา ไปว่าสิ่งนี้เป็นปัญญา...มันเป็นความสมมุติ แล้วมันเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาอ้างอิง พออ้างอิง อาการของใจที่เป็นไป อาการของใจไม่ใช่ใจ กิเลสอยู่ที่ใจ

ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ คนที่ทำสัมมาสมาธินะ กำหนดพุทโธๆ เวลาจิตมันละเอียดเข้ามา อปัณณาสมาธิ มันจะปล่อยหมดเลย มันจะปล่อย เพราะจิตมันละเอียดเข้ามา กำหนดลมหายใจนะ ถ้าเป็น อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ กำหนดลมหายใจตลอด อยู่กับลม อย่างถึงลมนะ

แต่เพราะความโง่ เพราะจิตมันโง่ เพราะศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาแล้ว ถ้าจิตเวลาวิปัสสนา การทำความสงบของใจ ใจนี้ถ้าสงบเข้ามา มันจะละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปจนรับรู้สิ่งใดๆ ไม่ได้เลย ถ้าโดยสมมุติมันก็อ้างอิง โดยสมมุติมันก็ทำกันไป จิตตกกว้างหมดเลย จิตจะไม่เข้าถึงสัจจะความจริงเลย เพราะอะไร เพราะมันเป็นปัญญา มันเป็นสมมุติ แล้วมันมุดลงไป ในกิเลส กิเลสมันมุดเข้าไป มุดเข้าไปจนมันเป็นกว้างๆ มันไม่รู้สิ่งใดเลย ว่าง ว่าง สภาวะแบบนั้น เห็นไหม

แต่ถ้ากำหนดลมหายใจ กำหนดลมหายใจให้ชัดเจน ถ้ากำหนดพุทโธๆ ให้ชัดเจนอยู่สภาวะแบบนั้น ชัดเจนตลอดเวลา มันจะละเอียดเข้ามาเอง ละเอียดเข้ามาเพราะอะไร เพราะพลังงานของจิตมันมีอยู่แล้ว นี่ความร้อนไปตั้งอยู่ที่ไหน เราไปจับความร้อน เราจะเจอความร้อนทันที จิตมันมีพลังงานของมัน แล้วมันใช้อยู่ตลอดเวลา เพราะมันคิดอยู่ตลอดเวลา พลังงานมันกระจายตัวของมันอยู่ตลอดเวลา แต่เราไม่เคยใช้มัน เราไม่เคยใช้ประโยชน์จากมัน เพราะอะไร เพราะมันเป็นปัญญาโดยสมมุติ โดยสัญชาตญาณของมนุษย์

เพราะมนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ ๕ สิ่งที่เป็นธาตุ ๔ พลังงานอันนี้มันเป็นตัวจิต ตัวจิตมันเกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์ เราออกมาจากครรภ์ของมารดา เราศึกษามาขนาดไหน มันจะมีปัญญาตลอดไป แล้วปัญญาอย่างนี้ ปัญญาคือการคิด การใคร่ครวญคำนวณต่างๆ มันคำนวณได้ มันคิดของมันได้ตลอดเวลา นี่จิตมันใช้พลังงานอยู่ตลอดเวลา

แล้วเราใช้พุทโธๆ หรืออานาปานสติกำหนด กำหนดเข้ามา ดึงพลังงานกลับ ดึงพลังงานที่มันออกไปให้กลับมา ถ้าดึงพลังงานกลับ เราพุทโธๆ เข้าไป นี่การทวนกระแส กิเลสมันจะต่อต้าน ถ้ากิเลสมันต่อต้าน ธรรมต่างๆ มันจะแฉิบออก พุทโธ มันจะคิดไปก่อน แล้วกลับมาพุทโธ อานาปานสติ มันก็เคลื่อนไปเคลื่อนมา

แล้วถ้าเกิดทำไป มันก็มีอาการรวบรวบ มีอาการเป็นไป ก็ว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมอีก มันเหมือนกับที่ว่า ปัญญาโดยสมมุตินั้นนะ เอาธรรมมาตริกมันจะเป็นเฉพาะที่จะบอกถึงความมหัศจรรย์ของจิต จิตนี้มีพลังงานอยู่มาก แล้วมันอาศัยพลังงานนี้ มันใช้โดยธรรมชาติของมัน เรากำหนดพุทโธๆ หรืออานาปานสติ ละเอียดเข้ามา ความละเอียดนี้มันละเอียดโดยข้อเท็จจริง ไม่ใช่ละเอียดโดยสมมุติ แต่นี่เราก็ก็นี่ไปสมมุติกันอีกว่าละเอียดๆ พุทโธๆ แล้วก็กลับไปเลย ว่างๆ ว่างๆ ออกมาพุทโธไม่ได้ เห็นไหม นี่มันมุดไปในกิเลส กิเลสมันบอกว่า “ถ้าออกมากำหนดพุทโธ มันหยาบ”

มันจะหยาบ มันจะละเอียด ในการทำอาหารนะ เราจะหันผัก เราจะซอยผักให้ละเอียด เราจะซอยผักให้ชิ้นเล็กชิ้นใหญ่ มันอยู่ที่เราใช้ไหม เราซอยผักให้ละเอียดเข้าไปเท่าไร เราก็ก็นี่ไปลิ่นี่เราจะซอยผัก เอาผักมาวางไว้ แล้วก็บอกว่าซอยเสร็จแล้ว ถ้าซอยไปแล้วมันจะละเอียดจะหยาบต่างๆ กัน มันคาดมันคิดไป สิ่งทีคาดคิดไป มันไม่เป็นสัจจะความจริง มันถึงไม่เป็นสัมมาสมาธิใจ

ถ้ากำหนดสมาธินะ ถ้าจิตมันพุทโธๆ เข้าไป ถ้าจิตมันจะลงในสมาธิ มันจะลงละเอียดเข้าไป ลึกลงเข้าไป คืบค้ำเข้าไปในความรู้สึก สติจะพร้อมไปตลอดเวลา จะมีสติพร้อมเข้าไป ความรู้สึกละเอียดเข้ามา นี่มันละเอียดเข้าไป มันจะตื่นตื่น ถ้าตื่นตื่นมันก็ออกมา ถ้าเราควบคุม เราฝึกฝนบ่อย ชำนาญในวิธี มันจะละเอียดเข้ามา

ถ้าจิตมันสงบเข้าเป็นอัปปนาสมาธินะ เราจะตื่นตื่นกับสิ่งที่กิเลสมันมุดไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมาคิดวิเคราะห์หิววิจัย จนอาการเกิดที่เราว่าสิ่งนี้เป็นธรรมๆ กันนะ สิ่งนี้มันเป็นธรรมๆ เป็นธรรมของสัตบุรุษ ไม่ใช่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรอก เพราะมันปฏิเสธขึ้นมา จนอาการของจิตมันเป็นไป แล้วมันไม่มีสติควบคุมด้วย เห็นไหม นี่ขนาดที่ว่า ถ้าทำเจโตวิมุตติโดยขั้นพื้นฐานของสมาธิ

“ศีล สมาธิ ปัญญา” นี้ว่า “ปัญญา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนาแห่งปัญญา”...ปัญญาอะไร ถ้าเป็นปัญญาโดยโลก มันเป็นโลกีย์ปัญญา แล้วเป็นโลกใหม่ เราเกิดมาเป็น

โลกใหม่ เราเกิดมาเป็นมนุษย์ใหม่ เราเกิดมาเป็นคนใหม่ เราเกิดมา เกิดตายๆ ใหม่? มันเกิดตายๆ เราเกิดมานี้เป็นผลของวิญญูะ ผลของวิญญูะเกิดจากกิเลส กิเลสพาให้เราเกิดมา พอเกิดมา เราศึกษา แล้วปัญญามันเกิดจากเรา เกิดจากความรู้สึกรู้สึกของเรา

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงในผู้พระไตรปิฎก เราไปศึกษาธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงมาจากผู้พระไตรปิฎก นั่นเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ในเมื่อจิตของเรา ในเมื่อหัวใจของเรามันยังเป็นอวิชชาอยู่เต็มหัว แล้วมันก็เอา สิ่งนี้มาใคร่ครวญ สิ่งนี้มันเป็นธรรมของเราไหม? มันเป็นธรรมอย่างนี้ ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มัน จะต้องเริ่มใช้ปัญญาไล่ต้อน ไล่ต้อนความคิดเราไป ถ้าเราไล่ต้อนความคิดของเรา ความคิดที่มันคิด อยู่นี้ พลังงานที่มันใช้อยู่นี้ พลังงานมันเป็นสมมุติ แล้วพลังงานที่มันใช้อยู่นี้ แล้วเราเอาธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาสวมเข้าไป มาใส่รหัสเข้าไป ความคิดมันก็ออกไป แล้วจิตมัน ก็มีอาการของมัน

แม้แต่เวลาจิตมันสงบ มันปล่อยนะ พุทโธๆ พุทโธจนละเอียดเข้ามา ละเอียดเข้ามาจนดับ หหมด อายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ดับหมด ไม่มีความรู้สึกออกมา มันสงบเข้ามา สงบเข้ามา จนมัน ปล่อยธาตุ ๔ นี้ได้เลย

จิต โดยสัญชาตญาณ โดยพลังงาน มันควบคุมร่างกาย นี้ธาตุไฟ ธาตุรู้มันควบคุมร่างกายอยู่ ถ้าร่างกายไม่มีธาตุไฟ ธาตุรู้ จิตออกจากร่างไป ไม่กี่วันก็เน่าหมด แต่ขณะที่มันมีไฟอบอุณอยู่ใน ร่างกาย พลังงานที่ว่าทางปัจจุบันนี้เขาบอกว่ามีคลื่นไฟฟ้า คลื่นไฟฟ้าต่างๆ มันเกิดมาจากไหนล่ะ? มันเกิดจากพลังงานของจิต ถ้ายังมีจิตอยู่ คลื่นพลังงานไฟฟ้าร่างกายเรามี

ถ้าเรากำหนดพุทโธเข้ามา มันถอนออกมา มันปล่อยวางหมด มันเป็นอิสระกับตัวมันเอง อิสระกับตัวมันเอง เห็นใหม่ อิสระคือจิตมันสงบเข้ามา มันเป็นสิ่งที่ต่างกับสมมุติแล้ว เพราะ โลกนี้ เป็นสภาวะแบบนั้น แต่เราอาศัยตรงนี้เป็นพื้นฐานใจ ถ้าอาศัยตรงนี้เป็นพื้นฐาน ถ้าน้อม ไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นี่เป็นเจโตวิมุตติ

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ กำหนดพุทโธๆ นี้พุทโธๆ เพื่อพลังงานของสมาธิ แต่ถ้าเป็นปัญญา วิมุตติ เรากำหนดพุทโธแล้วมันมีอาการ มันไม่ยอมรับ เราก็ใช้ปัญญา เห็นใหม่ ปัญญาอย่างนี้เป็น ปัญญาสมมุติ ปัญญาสมมุติตรีกในธรรม ตรีกในความรู้สึกรู้สึก ตรีกในสิ่งต่างๆ ไป มันจะหดตัวเข้ามา หดตัวเข้ามาเพราะอะไร เพราะสภาวะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อวัตรปฏิบัติ เห็นใหม่ ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา ถ้าเราเอาศาสดาคลุ่มหัวมัน กิเลส ตัณหาความทะยานอยาก สิ่งที่เราเกิดนี้มันอหังการ มันไม่ยอมรับสิ่งใดๆ เลย แม้แต่ธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็ยอมรับแต่ปาก ถ้ามันยอมรับสัจจะความจริง ผู้ใดปฏิบัติ ธรรมสมควรแก่ธรรม ต้องธรรมนั้น ใจดวงนั้นต้องเป็นพระโสดาบันขึ้นมา

แล้วเราเป็นพระโสดาบันจริงไหม เรามีธรรมในหัวใจเราไหม? เราไม่มีสิ่งใดในหัวใจเรา เลย เพียงแต่เรายอมรับว่าเราเป็นสากยบุตร เราเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แล้วเราพยายาม ประพฤติปฏิบัติกัน แล้วกล่าวดูว่าจิตมันเป็น! กล่าวดูว่าจิตมันเป็น! แต่ความรู้สึกของเรา เราว่าเรา เป็นโสดาบันหรือยัง เราไม่เป็นโสดาบันเพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันเป็นกิเลส เพราะเรามุ่งไปใน กิเลส

แต่ถ้าเราเป็นสัจจะความจริงละ เราเชื่อสัตย์นะ ในเมื่อมันเป็นสมมุติ มันก็ต้องเป็นสมมุติ ถ้าไม่มีสมมุติ มันจะไปเป็นวิมุตติได้อย่างไร มันอาศัยสมมุติไปก่อน จะว่าไม่มีสมมุติเลย เป็นไป ไม่ได้ เพราะจิตที่เกิดขึ้นมามันเป็นปุถุชนทั้งนั้น มันเป็นสิ่งที่มียกิเลสทั้งหมด สิ่งที่มียกิเลสทั้งหมด มันถึงต้องทำตัวมันเองให้สะอาดก่อน สิ่งที่จะทำตัวให้สะอาดก่อน มันใช้ปัญญานะ ใช้ธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วตริกลงไป พอตริกไปนี่มันเหมือนกับกระซอน เหมือนสิ่งที่ เขาทำความสะอาด เขาร่อนกันมา

จิตก็เหมือนกัน ในเมื่อเราเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราตริกในธรรม โดยความเชื่อสัตย์ ด้วยสมมุติของเรา มันก็จะเห็นความผิดพลาดของใจ ทำไมคิดอย่างนั้น ทำไมมีความเห็นอย่างนี้ ความเห็นที่คิดออกมามันมีความผิดและความถูก มันถูกหรือมันผิด ถ้ามันผิด ผิด เพราะอะไร ถ้ามันถูก มันถูกเพราะอะไร ถ้ามันถูก เห็นใหม่ นี่คือธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเรามีสติสัมปชัญญะ เราพยายามประคองใจของเราให้มันอยู่ในธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันตริกอยู่ในศีล มันตริกอยู่ในสมาธิ แล้วมันก็จะกลายเป็น ปัญญาเข้ามา ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาอบรมสมาธิ เพราะเป็นปัญญาโดยสมมุติ ใช้ตริตรอง ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ใช้จิตของเรา

จิตของเราที่มันสกปรก ที่เวลามันหลุดเข้าไปในกิเลส มันอ้างอิงธรรมว่าเป็นผลงานของจิต ดวงนี้ แล้วจิตดวงนี้มันเชื่อสัตย์กับจิตดวงนี้ จิตดวงนี้เชื่อสัตย์กับตัวเอง ก็ใช้ธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้ามาไต่ตรอง มาไต่ตรองในความฟุ้งซ่านของใจ มาไต่ตรองว่าธรรมของ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราเข้าใจนี้เป็นธรรมของเราจริงหรือเปล่า?...มันไม่เป็นธรรม
ของเราจริงหรือ ถ้ามันไม่เป็นธรรมของเราจริง เราจะยอมรับ ถ้ายอมรับ จิตมันจะหดตัวเข้ามา มัน
จะอายุธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กิเลสกลัวอย่างเดียว คือกลัวธรรมะ กลัวความจริง ถ้าเป็นสัจจะความจริง แต่ถ้ามันเป็น
กิเลสกับกิเลสเข้ากัน เป็นปัญญาโดยสมมุติ แล้วมุดไปในกิเลส กิเลสกับกิเลสมันเข้ากัน มันพอใจ
มันพอใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม ทั้งๆ ที่มันจำมาทั้งหมด ทั้งๆ ที่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้า ไม่ใช่ธรรมของเราเลย มันไม่ได้ชำระกิเลสแม้แต่ตัวเดียว แต่อาการของใจ มันอยู่ที่อินทรีย์
อยู่ที่การยอมรับของจิต จิตมันอ่อนแอ พอจิตอ่อนแอ อาการที่เกิดขึ้นกับจิต มันก็ไปสวมว่าสิ่งนี้
เป็นธรรม

ถ้าสิ่งนี้เป็นธรรม ทำไมมันเป็นอนิจจัง สิ่งนี้เป็นธรรม ทำไมมันเคลื่อนไหว สิ่งนี้เป็นธรรม
ทำไมเวลากลายตัวออกมามันถึงมีความรู้สึก สิ่งที่เป็นความรู้สึกอยู่นี้มันมีอะไรอยู่? มันมีสาร
ตะกอนอยู่ สิ่งที่เป็นสารตะกอน สิ่งที่มีในหัวใจนี้มันคืออะไร ถ้ามันไม่ใช่กิเลส มันคืออะไร? มัน
เป็นกิเลสอยู่ มันถึงไม่เป็นอกุปปธรรม

อกุปปธรรม คือตั้งแต่โศคาบันขึ้นใจ อกุปปธรรม คือธรรมที่อวิชชาที่มันจะไม่แปรสภาพ
ธรรมแท้ๆ ไม่มีการแปรสภาพ ธรรมแท้ๆ จะเป็นธรรมของหัวใจเรา ถ้าธรรมจำมา ธรรมของผู้รู้ มัน
จะมุดเข้าไปในกิเลส แล้วมันว่าจิตมันเป็นเหมือนสภาวะแบบนั้น มันถึงเป็นปัญญาสมมุติ

แล้วถ้าเราซื่อสัตย์ เห็นใหม่ ปัญญาสมมุติแล้วเราใคร่ครวญเข้ามา ใคร่ครวญความรู้สึก
ความคิดนี้ ตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเอาธรรมนี้มากรองใจ กรองสิ่ง
ที่มันยึดติด กรองสิ่งที่มันเป็นไป เห็นใหม่ มันจะอายุ พอมันอายุ มันจะหยุด หยุดอย่างนี้มันจะเป็น
สมาธิ ปัญญาที่เป็นปัญญาที่ใช่ๆ กันอยู่นี้เป็นปัญญาโดยสามัญสำนึก ปัญญาโดยโลกีย์ปัญญา
ปัญญาโดยสามัญสำนึกเรานี้เป็นปัญญาโดยสมมุติทั้งนั้นเลย ไม่มีปัญญาวิมุตติหรอก

**ปัญญาวิมุตติเกิดจากปัญญาอบรมสมาธิเข้ามาก่อน พอจิตมันเป็นสมาธิ จิตมันเป็นอิสระ
จิตที่มันไม่มีใครควบคุม จิตที่มันไม่มีใครบงการ**

กิเลสมันบงการจิต กิเลสมันบงการให้จิตคิดไปตามกำลังของมัน สิ่งใดที่มันเข้ามาสัมผัส
กับจิต จิตจะพอใจมาก เพราะจิตอาศัยอารมณ์เป็นเครื่องอยู่ เพราะตัวจิตเป็นตัวพลังงาน พลังงาน

มันคิดไปตามธรรมชาติของมันที่มันคิดอยู่ตลอดเวลา แล้วมันคิดออกไปโดยธรรมชาติของมัน แล้วมันมีกิเลสบังการ มันก็ไปทำตามความชอบของกิเลส เพราะกิเลสมันบังการจิตให้มันคิดไปตามความปรารถนา มันก็เป็นความฟุ้งซ่าน มันก็เป็นความพอใจ มันก็ว่าเป็นธรรม สภาวะธรรมของมัน กิเลสมันบังการทั้งหมดเลย

ถ้าเราใช้ปัญญาของเราใคร่ครวญเข้ามาโดยสมมุติ ปัญญาสมมุตินี้ใคร่ครวญเข้ามาโดยความซื่อสัตย์ มันจะเริ่มเห็นทันกัน ทันกับความคิด ทันกับความรู้สึกของเรา แล้วมันก็จะอาย พออาย มันก็จะปล่อยจะวางบ่อยครั้งเข้า พอบ่อยครั้งเข้า เรามีสติ เรามีสัมปชัญญะ เราเป็นคนทำเอง เรารู้สึก แต่มันปล่อยอารมณ์ความรู้สึกนี้ ปล่อยสิ่งที่ว่าเป็น รูป รส กลิ่น เสียง

รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร แล้วมันหลอกเรามาตลอด แล้วเราก็เคลิบเคลิ้มไปว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม พอมันปล่อยบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ด้วยความซื่อสัตย์ ด้วยความเป็นสุภาพบุรุษ ด้วยการประพฤติปฏิบัติของเรา พอปล่อยบ่อยครั้งเข้า เราใคร่ครวญเข้าไปให้ละเอียดเข้าไป

อาหาร ถ้าเราพยายามทำ มีความชำนาญมากขึ้นๆ เราจะคล่องมาก การทำอาหารเราจะคล่องตัวมาก เราจะทำได้ง่ายขึ้น ทำให้สะดวกเร็วขึ้น นี่ก็เหมือนกัน ลองถ้าปัญญามันทันความรู้สึกของจิต มันทันบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันจะทันตัวมันเอง เห็นไหม นี่การทำบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้าแล้วดู มีสติสัมปชัญญะ

สติสัมปชัญญะนะ ถ้าจิตนี้ออกเสวยอารมณ์ โดยสัญชาตญาณของมนุษย์ โดยสัญชาตญาณของสมมุติ มันจะต้องเป็นพลังงานของมัน พลังงานนะ คนเราไม่คิดไม่ได้ คนเราไม่คิดนี่มันต้องเป็นคนพิจารณา ต้องเป็นคนป่วย แต่ถ้าคนคิดได้โดยธรรมชาติของมัน แล้วเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้าไปกลั่นกรอง จนมันเป็นอิสรภาพ มันไม่มีกิเลสบังการ แล้วเราใช้สติสัมปชัญญะไตร่ตรองเข้าไป มันจะเห็นกระบวนการการคิดของจิต จิตไม่ใช่ขันธุ์ ขันธุ์นี้คือเปลือก เป็นอาการของจิต อาการของจิตไม่ใช่จิต อาการความคิด ความคิดต่างๆ ที่มันคิดอยู่นี้มันเป็นอาการของมัน

เราเกิดเป็นมนุษย์ เรามีขันธุ์ ๕ เกิดเป็นเทวดามีขันธุ์ ๔ เกิดเป็นพรหมมีขันธุ์ ๑ สิ่งที่เกิดในสถานะไหนก็ได้สถานะนั้น แล้วเขาก็สื่อสารกันในสถานะนั้น เห็นไหม แต่ถ้าเป็นจิต มันมีจิตอยู่โดยธรรมชาติ เพราะการเกิดทุกสถานะต้องมีตัวจิตไปเกิด ตัวจิตคือตัวพลังงาน แล้วเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา พอมันปล่อยจากขันธุ์เข้ามา มันก็เป็นตัวจิต ตัวจิตมันเป็นตัวสมาธิ

พอเป็นสมาธิขึ้นมา เวลามันออกเสวย เห็นใหม่ แต่เดิมแหล่งน้ำ แม่น้ำ เราไม่รู้หรอก แม่น้ำมาจากไหน สิ่งต่างๆ มาจากไหน เราอยู่ที่ปลายน้ำ เราเคยใช้แต่ปลายน้ำ เราไม่เคยขึ้นไปถึงต้นน้ำเลย การที่ใช้ปัญญาอบรมสมาธินี้เราจะทวนขึ้นไปหาต้นน้ำ ต้นน้ำอยู่ที่ไหน ตาน้ำ เริ่มต้นจากแม่น้ำมาจากไหน ความคิดนี้มาจากจิต จิตอยู่ที่ไหน จิตในหัวใจเรา กระบวนความคิดที่มันคิดขึ้นมา มันมาจากไหน

ย้อนกลับไป มันไปเห็นกระบวนการของจิต พอจิตมันเสวยอารมณ์ แม่น้ำเกิดจากตาน้ำนี้ แล้วแม่น้ำนี้ไหลไป ผ่านไป ตั้งแต่ประเทศ ผ่านไป ตั้งแต่อำเภอ จังหวัด จนออกอ่าวไทยอย่างไร นี่จิตมันย้อนกลับ เห็นใหม่ ปัญญาอย่างนี้ต่างหาก ปัญญาที่เห็นจิต เวลาจิตมันไปถึงต้นน้ำแล้วมันย้อนกลับมา ย้อนกลับมาเห็นการเสวยอารมณ์ เห็นใหม่ จิตมันเสวยใคร ความคิดนี้มาได้อย่างไร ความคิดนี้เกิดมาได้อย่างไร เวลาปกติเราไม่คิด ความคิดมันอยู่ที่ไหน จิตมันอยู่ที่ไหน ความสกปรกของจิตอยู่ที่ไหน

ถ้าเห็นการเสวยอารมณ์ เห็นจิตกับขันธ์มันสัมผัสกัน นี่จิตกับขันธ์สัมผัสกัน ถ้าเห็นจิตกับขันธ์สัมผัสกัน นั่นละ ปัญญาวิมุตติ! ปัญญาวิมุตติมันต้องเห็นจิตของเราก่อน เห็นต้นน้ำ เห็นกระบวนการของน้ำ เห็นการกระทำของน้ำ แล้วสิ่งที่น้ำผ่านไป สองข้างทางมันได้รับผลของน้ำนั้น มันได้ความชุ่มชื้นจากน้ำนั้น มันเป็นไป

ความคิดก็เหมือนกัน เวลาไหลออกมา มันจะเป็นกระบวนการของการสื่อสาร เป็นวิชาชีพ จะเป็นวิชาชีพสิ่งใดก็ต้องสื่อสารกันด้วยภาษา สิ่งที่เป็นภาษา กระบวนการของมันออกมาอย่างนี้ แล้วกระบวนการอย่างนี้เป็นกระบวนการโดยสมมุติ เพราะเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นชนชาติ เราจำเป็นต้องใช้สภาวะแบบนี้เป็นการประกอบสัมมาอาชีวะของเรา นี่คือเรื่องของโลกๆ เรื่องของการกระทำ เรื่องของการย้อนกลับ ย้อนกลับเข้าไปในหัวใจของเราเพื่อเป็นการชำระกิเลส

ที่ว่า เป็นปัญญาวิมุตติๆ มันเป็นความลึกซึ้งอีกชั้นหนึ่ง เป็นความลึกซึ้งของธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ปัญญาในศาสนาเรา สุตมยปัญญา การศึกษาเล่าเรียน เวลาเราไปศึกษาปริยัติ ศึกษาเล่าเรียนทั้งนั้นนะ จำมาขนาดไหนก็เป็นการศึกษาเล่าเรียน “ปฏิบัติ” ปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเอาตำรานั้นมา จิตนี้มันมุดไปในกิเลส มันมุดเข้าไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันจะอ้างอิงตลอดไป มันถึงต้องทำความสงบของใจเข้ามาก่อน จิตนี้ต้องเป็นอิสรภาพก่อน จิตนี้ต้องเป็นสากล

สมาธินี้เป็นสากล สมัยพุทธกาล สมัยปัจจุบันนี้ สมัยอนาคต ก็ต้องมีสมาธิอย่างนี้เป็นพื้นฐาน ถ้ามีสมาธิเป็นพื้นฐาน ถ้ามีความรู้สึกของเรา มีความผูกพันของเรา เป็นสมาธิขึ้นมาไม่ได้ เพราะมันเป็นความผูกพัน มันเป็นการสื่อสารของจิตที่มันแสดงตัวออกไป

แต่ถ้าใช้ปัญญาอบรมเข้ามาๆ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาได้ค่อนข้างเข้ามา มันจะกลับไปที่ดินน้ำนั้น อยู่ที่ดินน้ำนั้น กระบวนการของน้ำ มันเริ่มต้นตรงไหน กระบวนการของจิตที่มันเห็นอาการของจิต แล้วมันจะจับได้ มันเห็นอาการของมัน มันจะทำการวิจัยได้ มันจะวิเคราะห์ให้ได้ การทำวิเคราะห์วิจัยอันนั้น นั่นแหละคือเป็นปัญญา ปัญญาที่คือภาวนามยปัญญา เพราะเกิดจากการกระทำของเรา มันไม่ได้เกิดจากการคาดหมายจากธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นปัญญาสมมุติ

แล้วถ้าเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราเอามาอ้างอิง เป็นปัญญาสมมุติ มุคไปในกิเลส ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันจะเป็นอิสรภาพของมันขึ้นมา จิตมันจะเป็นอิสรภาพของมันขึ้นมา มันเป็นวิมุตติเพราะอะไร เพราะมันเป็นอิสรภาพ จิตนี้มันจะแก้ไขใจของมัน ถ้าแก้ไขใจของมัน มันแยกแยะ เห็นไหม ความคิดเกิดมาได้อย่างไร อะไรเป็นตัวขับเคลื่อน? ตัวขับเคลื่อนคือตัวจิต ตัวจิตมันขับเคลื่อนมาได้เพราะอะไร เพราะมันโง่ เพราะมันมีวิชา มันไม่รู้จักตัวมันเอง มันเป็นพลังงานเฉยๆ แล้วมีกิเลสเป็นตัวขับเคลื่อน ขับเคลื่อนในอะไร ขับเคลื่อนมันก็เป็นสัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งนี้เป็นตัวผ่าน

ถ้าพลังงานมันผ่านเข้าไปในขั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่คือการบวนการของมันที่ออกมาสื่อสารกัน สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง เรามีวิชาชีพลังใดมา เราก็เอาสิ่งนั้นเป็นการสื่อสาร สื่อสารโดยสังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง สื่อสารอย่างไร

กระบวนการของความรู้สึก เห็นไหม จะเก็บความรู้สึกได้ขนาดไหน จะเปิดเผยได้ขนาดไหน มันมีกระบวนการของมัน วิญญาณ การรับรู้ นะ คิด แต่ไม่มีกระบวนการของการสืบต่อ มันจะเป็นความสืบต่อไปได้ไหม เราคิด แต่เราคิดไม่ออก สัญญามันเกิด แต่ไม่มีวิญญาณรับรู้ วิญญาณรับรู้ในความคิดนี้ ความคิดเกิดขึ้น มันมีวิญญาณรับรู้ วิญญาณรับรู้แล้วมันมีความพอใจเป็นค่า ค่าคือเวทนา สุข ทุกข์ พอใจ ไม่พอใจ

เห็นไหม ในอารมณ์หนึ่งมันมีความรู้สึกพร้อมมา รูป รูปเกิดกระบวนการที่ครบ ครอบ กระบวนการของขั้น ๕ ถ้าครบกระบวนการของขั้น ๕ มันถึงเป็นความคิดผ่านสมองออกมา

ผ่านสมองออกมาก็เป็นแดง เขียว ขาว แล้วแต่เราจะระบุออกไป เห็นสี แต่ไม่รู้สิ่งใดๆ เลย เพราะอะไร เพราะสัญญา แล้วมันไม่ปรุงแต่ง จิตไม่รับรู้ มันออกมาเป็นความคิดของเราไม่ได้

แต่ถ้าจิตที่มันรับรู้ มันแยกแยะว่า สัญญา คือรู้ว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งใด สังขารมันจะปรุงไปว่าอย่างไร วิญญาณ ปัญญา มันจะสอดเข้าไป นี่ปัญญาวิมุตติมันเป็นอย่างนี้ มันเข้าไปทำลายกระบวนการของความคิด

กระบวนการของต้นน้ำมานี้ น้ำจะไหลลงไปอย่างไร ต้นน้ำ น้ำจะออกมาจากตาน้ำ แล้วมันจะไหลออกมาเป็นความรู้สึก เป็นความคิดที่เราสื่อออกมาจากปาก ปากที่มันพูดออกไป สมองมันสั่งการ มันสั่งการอะไรออกมา สั่งการมาจากไหน? สั่งการมาจากจิต จิต กระบวนการของมันสั่งออกมา ความคิด คำพูด มันสื่อสารกัน สิ่งนี้เป็นผลของสมมุติแล้ว

ถ้าปัญญาวิมุตติ มันย้อนกลับ ย้อนกลับไปเห็นอาการของจิตที่มันเริ่มต้นเสวยอารมณ์ มันจับได้หมด ความคิดเรานี้จับมันแยกแยะได้หมด พอแยกแยะ มันก็ปล่อย มันปล่อยเพราะอะไร เพราะเรารู้กระบวนการของมัน เราเห็นกระบวนการของไอ้ตัวโง่ คือตัวอวิชชา คือตัวจิต ตัวจิตเฉยๆ นี่มันเป็นตัวอวิชชา

แล้วมันสื่อสารเข้าไปในกระบวนการของอารมณ์ความรู้สึก สิ่งที่เป็นปัญญา นี่อารมณ์ความรู้สึกมันสื่อสารออกไป แล้วปัญญาที่สติมันมีสัมมาสมาธินี้มันย้อนกลับ มันแยกแยะได้ แยกเข้าไป แยกตรงไหน ตรงนั้นความรู้สึกจะหยุดลง หยุดลง มันก็ปล่อยลง

ในขั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ปัญญา มันจะสอดเข้าไปตรงไหน ถ้าสอดเข้าไป กระบวนการความคิดไปไม่ได้ หายหมด กระบวนการความคิดเกิดไม่ได้ ถ้ากระบวนการความคิดเกิดไม่ได้ เกิดมาจากอะไร? เกิดจากภวานามยปัญญา คือปัญญาที่เราเป็นปัญญาวิมุตติ ปัญญาที่เป็นปัญญา เป็นดาบเพชรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันฟาดฟันเข้าไปที่ตัวอวิชชา ตัวขั้น ๕ ที่มีกิเลสมันสับต่อ กิเลสมันสับต่อ เวลาความคิดออกไปจากจิต แล้วมันออกไปเป็นกระบวนการของขั้น ๕ แล้วถ้าปัญญามันสอดเข้าไปในขั้น ๕ นั้น ขั้น ๕ นั้นชำรุด ขั้น ๕ นี้ กระบวนการของมันไม่จับสั้น มันออกมาเป็นอารมณ์ความรู้สึกไม่ได้ มันก็ปล่อย

มันจะเห็นความมหัศจรรย์ของจิต มันจะเห็นความมหัศจรรย์ของปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเตาะเตาะ ปัญญาที่เกิดจากการไคร่ครวญ ปัญญาที่เกิดจากการกระทำของเรา ปัญญาอย่างนี้มัน

เข้าไปฟาดฟัน ฟาดฟันอย่างไรมันก็ปล่อย ปล่อยขนาดไหนนะ ถ้ามันยังมีกิเลสอยู่ มันจะหลอก หลอกว่า “สิ่งนี้เป็นผลงาน สิ่งนี้เป็นพระโศดาบัน”... ไม่ใช่

ไม่มีกระบวนการของสังโยชน์ขาด ไม่มีกระบวนการของมรรคสามัคคี ไม่มีกระบวนการของปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตติจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ปัญญาที่เกิดขึ้นมา กระบวนการของมันจะทำลายกิเลสอย่างไร ถ้าไม่มีการทำลายกิเลส กิเลสขาดไม่ได้ กิเลสเป็นแก่นกิเลสที่เหนียวแน่น

ความเกิดความตาย เห็นใหม่ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุปเพณิวาสนาสุสติญาณ ไม่มีต้นไม่มีปลาย สิ่งนี้มันสะสมมา เป็นอดีตเป็นอนาคต มันสะสมมาจนมันเป็นเนื้อเดียวกัน เพราะมีอำนาจวาสนา เพราะเราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราถึงได้ประพฤติปฏิบัติกัน ถ้าประพฤติปฏิบัติกัน นั่นคืออำนาจของเรา คือกำลังของเรา คือดาบของเรา คืออาวุธของเรา เป็นธรรมอาวุธ อาวุธเกิดจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แต่ถ้าเป็นปัญญาสมมุตินะ มันอ้างอิง มันเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ทำลายโอกาสเราเอง เราประพฤติปฏิบัติโดยสมมุติ แล้วกิเลสมันก็อ้างอิงสภาวะแบบนั้น แล้วก็ว่างๆ ปล่อยวาง มันเป็นสมมุติทั้งหมดเลย มันอาศัยสมมุตินะ ถึงจะเป็นสมมุติ เราอาศัยสมมุติขึ้นมา แล้วใคร่ครวญขึ้นมา ขณะที่ประพฤติปฏิบัติ มันเป็นภาวนามยปัญญาอยู่แล้ว

แต่ถ้ากระบวนการของการประพฤติปฏิบัติไม่มีครูบาอาจารย์คอยประคอง มันก็จะอ้างอิงว่ามันถึงเวลาที่มันมีความรู้สึกว่างๆ มันก็ว่าสิ่งนี้ไง เพราะโดยธรรมชาติ สัญชาตญาณของคนทุกคนก็อยากจะจบสิ้นกระบวนการ ทุกคนอยากสบาย แต่ถ้ามันง่าย จะทุกข์ยากมาก ถ้าคนไม่มันง่าย หมั่นตรวจสอบ หมั่นทดสอบ ภาวนาไปทดสอบไป ภาวนาไปทดสอบไป นี่กระบวนการของการคราดและการไถ

หลวงปู่มั่นสอนเน้นประจำ ทำนาตั้งแต่อดีตมา แล้วอนาคตเขาก็ทำลงที่ดินนี้ ผืนนานี้เป็นที่ดิน เขาต้องทำตลอดไป เขาจะได้ข้าวกล้ากินตลอดไป ในการประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไถและคราดลงไปที่ใจ ไถลงไปที่กระบวนการของจิต จิตที่มันสวยงามรมณ์ กระบวนการของมัน มันปล่อยขนาดไหน เราก็ทำบ่อยครั้งเข้าๆ จนกว่ามันจะอ่อนลง ความยึดมั่นถือมั่นของจิตมันจะอ่อนลง

อ้อไ้ ความอหังการ ความเป็นไปของจิต เห็นใหม่ มานะ ๕ เสมอเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา ต่ำกว่าเขา สำคัญตัวว่าต่ำกว่าเขา สูงกว่าเขา สำคัญตัวว่าสูงกว่าเขา นี่เป็นมานะอันละเอียดคนนะ แต่

ขณะที่จิตมันยึดมั่นถือมั่นของมัน มันถือว่าเป็นความรู้ธรรม ถ้าเป็นความรู้ธรรม มันจะเป็นความ
อหังการอย่างนั้น มันจะไม่ได้สิ่งใดๆ เลย แล้วมันก็จะทำให้เรายอมจำนนกับมันไป ยอมจำนนกับ
กิเลสนะ ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม แล้วก็เสียโอกาส

เพราะกว่าเราจะสร้างสรรค์ กว่าเราจะทำกระบวนการของจิตที่มันจะพัฒนาขึ้นมาขนาดนี้
มันไม่ได้ทำง่ายๆ หรือมันก็เป็นกระบวนการของเรา เริ่มต้นตั้งแต่ความเชื่อ เรื่องศาสนานี้เป็นเรื่อง
นามธรรม ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นนามธรรม แล้ว
นามธรรมนี้เราสร้างขึ้นมา จนเป็นการจับต้องได้ จะว่าเป็นรูปธรรมก็ได้ จิตนี้เป็นรูปธรรมเลย

อย่างทีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับหลานของพระสารีบุตร “อารมณ์
ความรู้สึกของเขามันก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง” พระอรหันต์เห็นอารมณ์ความรู้สึก เห็นความคิดนะ เห็น
ไหม เวลาเราคิดขึ้นมา เหมือนแผ่นกระดาษขาวเลย แล้วเราเขียนหนังสือลงไปกระดาษนั้น มัน
เป็นตัวหนังสือขึ้นมาใหม่

นี่ก็เหมือนกัน ความคิดมันก็ย้ายไปที่จิต แล้วจิตมันก็สั่งการมาให้เป็นกระบวนการของภาษา
แล้วทำไมเขาจะไม่เห็น ทำไมเขาจะจับไม่ได้ว่าสิ่งนี้มันก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง แต่ถ้าคนหยาบๆ มันจะ
มองแล้วไม่รู้สึกรู้ว่า ความคิด เห็นไหม คนเรารู้กันเฉพาะหน้า ไม่รู้จักความคิดหรือ ไม่รู้จักเรื่อง
ของใจหรือ แต่ถ้าครูบาอาจารย์ รู้วาระจิต จิตคิดอย่างไร อากาของจิตเป็นอย่างไร มันจะออกมา
อย่างไร คุณ เวลาคนทำความผิดเจอเจ้าหน้าที่นี่มีอาการเลย เพราะสัญชาตญาณมันเป็นแบบนี้

สิ่งที่เป็นกระบวนการของจิต สิ่งที่เป็นประโยชน์ มันต้องทดสอบตรวจสอบ ทดสอบ
ตรวจสอบจนกระบวนการบ่อยครั้งเข้า มันจะมีความชำนาญ มันจะสอดเข้าไป คาบนี้เราจะสอดเข้า
ไประหว่างรูปกับเวทนา เวทนากับสัญญา สัญญากับสังขาร จับตัวไหนก็ได้ แล้วถ้ามันปล่อยแล้ว
ปล่อยแล้ว ปล่อยแล้วปล่อยแล้ว ผล กระบวนการมันไม่เกิด กระบวนการมันไม่เป็นไป ไม่เป็นไป
มันก็ย่อยสลายเข้าไปอีก

ในรูปก็มีเวทนา สังขาร วิญญาณ ในเวทนามีรูป มีเวทนา มีสังขาร ในสัญญาก็มีสังขาร มี
วิญญาณรับรู้ ในสังขารมันก็มีสิ่งปรุงแต่ง มันแยกสลายเข้าไป ถ้ามันทำแล้วไม่มีสมุจเฉท ไม่มี
ความเป็นไปของจิตที่ตอบสนอง ต้องตรวจสอบเข้าไป ตรวจสอบเข้าไป จนถึงที่สุด ชั้นนี้เป็นชั้น

จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันแยกออกจากกัน ๓ ทวีปเลย สังโยชนั้นะ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา
สีลัพพตปรามาส

สักกายทิฏฐิเพราะอะไร เพราะไอ้ตัวจิต ไอ้ตัววิชา ไอ้ตัวโง่ มั่นว่าสรรพสิ่งนี้เป็นของเรา
จิตได้สำนึกมั่นว่าร่างกายนี้เป็นของเรา สรรพสิ่งนี้เป็นเรา ทั้งๆ ที่ธรรมขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าไม่ใช่ ไม่ใช่หรืออก มั่นเป็นสมมุติทั้งหมด มั่นเป็นโอกาสชั่วคราวในชีวิต
หนึ่ง ในการที่เราเกิดมาในสถานะของมนุษย์ เรามีโอกาสได้แคลมหายใจเข้าออก ตายแล้วก็จบสิ้น
กระบวนการของมัน แต่มันก็ยึดมั่นถือมั่นของมัน ทั้งๆ ที่รู้ด้วยสัญญา รู้ด้วยปัญญาสมมุติ แล้วก็มุด
ไปในกิเลสด้วย

แต่ถ้ามันเป็นสัจจะความจริงขึ้นมา มันต่างกันราวฟ้ากับดินเลย ถ้าปัญญามันสมุจเฉท
ปหาน มรรคสามัคคีออกไป นี่กระบวนการของมัน มันทำอะไร กระบวนการสิ้นสุดของจิตมัน
เป็นอย่างไร สิ่งนี้เป็นอกุปปธรรม ปัญญาวิมุตติออกมา่ากิเลส เห็นไหม ถ้าปัญญาสมมุติมันทำให้
เราอยู่ในกระบวนการของวัฏฏะ แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ เห็นไหม ตัดขาด ตัดขาดไป ชั้นนี้เป็นชั้น
จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ สังโยชน์ ๓ ตัว ขาดไป พอขาดไป ก็เริ่มกระบวนการของปัญญาวิมุตติ มัน
จะก้าวเดินต่อไป ในเมื่อมีปัญญาวิมุตติ เราฝึกฝนมา เราใช้ปัญญาวิมุตติฟาดฟันกับสังโยชน์ กับสิ่ง
ที่เป็นสักกายทิฏฐิ เวลามันขาดออกไป สิ่งนี้มันกระเทือนหัวใจนะ เพราะมันขาดออกไปจากใจ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงไว้ในพระไตรปิฎก “กิเลสขาด ดั่งแขนขาด”
ถ้ากิเลสขาด ใครลงได้ตัดแขนของตัวเองทิ้ง เราจะไม่รู้ที่เราตัดแขนตัวเอง เป็นไปได้ไหม ขณะที่
จิต กระบวนการของมัน กระบวนการมรรคสามัคคี สมุจเฉทปหานในหัวใจ มันทำลายกิเลสขาด
ออกไปจากใจ แล้วสิ่งนี้จะฟื้นขึ้นมาอีกไม่ได้เลย เป็นอกุปปธรรม เป็นอฐานะที่เป็นไปไม่ได้อีก
แล้ว ที่ว่าจิตนี้กับกายนี้จะล้งเลงสยกัน

จิตนี้มันเข้าใจตามความเป็นจริงว่า กายนี้ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย จิตนี้เกิดมาโดย
กระบวนการของกรรม เพราะมีกรรมมันถึงเกิดมา เกิดมาในกรรมของมารดาแล้วได้ร่างกายของ
เรามา ในปัจจุบันนี้เราใช้ปัญญาวิมุตติเข้าไปทำลาย เข้าไปฟาดฟัน จนจิตมันเห็นจริง จนจิตมัน
สมุจเฉทปหาน มันปล่อยจริงสภาวะแบบนั้น แล้วจิตมันจะละเอียดขึ้นไป นี่ปัญญาอย่างละเอียด
กิเลสอย่างละเอียด เห็นไหม มรรค ๔ ผล ๔

ขณะที่เราใช้ปัญญาพาดพันกับกิเลส มันเป็นสติปัญญา เป็นสติ ถ้าเราใคร่ครวญเข้าไป ใคร่ครวญเข้าไป มันก็ละเอียดเข้าไป ขณะที่ละเอียดเข้าไป มันก็เป็นอาการอย่างนี้ มันเป็นอาการระหว่างจิตกับขันธทำลายกัน ถ้าเราแยกแยะเข้าไป แยกแยะเข้าไป ถึงที่สุดกระบวนการของมัน กายกับจิตแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริงเลย

ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ ขณะพิจารณากายเข้าไป ขณะที่พิจารณาสิ่งต่างๆ เข้าไป มันจะเห็นสิ่งต่างๆ มันปล่อยวาง นีคามราคะ ปฏิฆะอ่อนลง ในฝ่ายมหายาน ขณะที่เป็นไป กายกับจิตแยกออกจากกัน กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส ขณะที่เป็นการกระบวนการของเถรวาท ขณะที่พิจารณาไป โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง มันปล่อยหมด สรรพสิ่งบนโลกมันสร้างอยู่บนพื้นแผ่นดิน ความคิดของมนุษย์ ความคิดของสัตว์โลกมันอยู่ระหว่างกายกับจิตนี้ มันปล่อยวาง รวมใหญ่ออกไป

กระบวนการของมหายาน “กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส” ผู้ที่มีอำนาจสูงกว่าบอกว่า “กายก็ไม่ใช่ จิตก็ไม่ใช่ กระจกใส จะไปเช็ดอะไร ไม่มีฝุ่น” ขณะที่ไม่มีฝุ่น ใครบอกว่าไม่มีฝุ่น ผู้ที่บอกว่าไม่มีฝุ่น ตัวจิตยังมีอยู่ เห็นไหม

ขณะที่ว่าสิ่งต่างๆ วิปัสสนาไป ถ้าเป็นปัญญา แต่การกระทำของเขา เขาทำของเขาด้วยความเป็นจริงนะ เขาทำกันจริงๆ แต่ของเรามันใช้ปัญญาโดยสมมุติ มันเอาธรรมของเขามาเป็นสมมุติของเรา แล้วมาสร้างภาพ “สุญญตา สุญญตา”...มันสูญไปไหน มันกิเลสเต็มหัว ถ้ามันสูญไป มันจะเห็นสัจจะความจริง

“กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส” วิธีการมันเป็นอย่างไร มันแยกอย่างไร ขณะที่พิจารณา ระหว่างกายกับจิตโดยปัญญาวิมุตติ มันปล่อยอย่างไร มันขาดอย่างไร กามราคะ ปฏิฆะ มันอ่อนลงอย่างไร แล้วมันรวมลงอย่างไร

แม้แต่การประพฤติปฏิบัตินะ เจโตวิมุตติหรือปัญญาวิมุตติก็แล้วแต่ สิ่งที่กระบวนการรวมกันแล้วมันเป็นอันเดียวกัน อันเดียวกันโดยผล ต่างกันที่วิธีปฏิบัติ

วิธีปฏิบัติ ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ มันต้องอาศัยใช้พลังงานของจิต แล้วใช้การขยายภาพ เราโฟกัสให้มันเล็ก ให้มันใหญ่ ให้มันแปรสภาพไป สิ่งต่างๆ ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ กำลังของจิตมันมี มันจะแยกออกได้ พอแยกออกไป สิ่งต่างๆ กลับคืนสู่สภาพเดิมของเขา แล้วความรู้สึกมันจะไปตั้งอยู่บนอะไรล่ะ

แต่ถ้าเป็นกระบวนการของปัญญาวิมุตติ มันพิจารณาโดยปัญญา มันใคร่ครวญ มันไม่เห็นภาพ...ไม่เห็นภาพ แต่ใช้ปัญญาไล่ต้อน ไม่เห็นภาพ แต่มันจับขั้นได้ จับความรู้สึกได้ ถ้าจับความรู้สึกไม่ได้ ไม่มีผู้เสียหาย ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวฟ้อง ถ้าไม่มีผู้เสียหาย ใครเป็นคนกล่าวฟ้อง ใครเป็นคนบอกว่าใครเป็นผู้รับผล

แต่ถ้าทำความสงบของใจ ใจสงบเข้ามาแล้วมันเห็นอาการของจิต เห็นจิตเสวยอารมณ์อย่างไร นี่มีผู้เสียหาย ตัวจิตเป็นผู้เสียหาย ตัวกิเลสตัดหาคความทะยานอยากมันอยู่ที่อาการของจิต มันหลอกจิต เห็นไหม แล้ววิปัสสนาไป ใคร่ครวญไป ผู้เสียหายอยู่ที่ไหน จิตมันสงบเข้ามา มันถึงมีทั้งผู้เสียหาย มีทั้งจำเลย มีทั้งโจทก์ ถ้ามีทั้งจำเลย มีทั้งโจทก์ มันถึงจะเป็นปัญญาขึ้นมา

แต่ถ้าเป็นสัญญาขึ้นมา มันก็คัดค้านคัดค้าน มันไม่มีผู้เสียหาย แล้วเป็นการไต่สวน โดยไม่มีต้น ไม่มีปลาย ไม่มีเหตุไม่มีผล ไม่มีโจทก์ ไม่มีจำเลย แต่ไต่สวนไป ไต่สวนโดยสมมุติใจ ไต่สวนโดยปัญญาสมมุติ ไต่สวนแล้วไต่สวนอีก ไม่มีผล ไม่มีผลแล้วมันนำสลดสังเวชด้วย มันจะเสียเวลาเปล่า มันจะทำให้เราตายเปล่าไป ทั้งๆ ที่เราประพฤติปฏิบัติอยู่นี้ เราจะเกิดตายๆ เกิดตายนะ เกิดมาพบพุทธศาสนา แล้วปฏิบัติในศาสนาด้วย ปฏิบัติแล้วก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เป็นธรรมด้วย แล้วมันจะไม่มีอะไรติดมือมัน ไปเลย

แต่ถ้าเป็นสัจจะความจริง มันจะแยกส่วนของมันขนาดไหน โลกนี้จะราบเป็นหน้ากลอง โลกนี้ราบหมดเลย ว่างมาก ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ ส่วนใหญ่แล้วจะติด แต่ถ้าจิตนี้มันย้อนไปนะ จิตเวลาสงบเข้ามา เห็นไหม ระหว่างที่ว่าเป็นโศดาบัน เป็นสกิทาคามี สิ่งนี้เป็นสติปัญญา สติปัญญาเห็นไหม พอจิตนี้ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป โลกนี้ราบหมด ว่างหมด แล้วจะย้อนจากความว่างนี้ขึ้นไปจับกามราคะ นี่เป็นมหาสติ มหาปัญญา

ถ้าไม่เป็นมหาสติ มันจะควบคุมความละเอียดอ่อนอย่างนี้ไม่ได้ ความละเอียดอ่อนของจิตที่มันละเอียดเข้าไป เห็นไหม ละเอียดมาก พลังงานนี้เป็นพลังงานที่ละเอียดเข้าไปอีก ละเอียดเข้าไปอีก มันก็อาศัยสติ อาศัยมหาสติ อาศัยมหาปัญญา น้อมไป น้อมไป น้อมไปคุดอะไร? ก็ดูตัวขั้นอันละเอียดที่อยู่กับใจ

“กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส” ใจตัวกระจกใสมันอยู่ที่ไหน ถ้าจับตัวกระจกได้ ใจตัวกระจกนี่คือตัวการคัดค้าน เพราะกามมันอยู่ที่ใจ กามฉันทะ เพราะใจพอใจ มันถึงเกิดกามราคะ แล้วการสืบต่อของโลกเขา เขาอยู่กันโดยกามคุณ ๕ กามคุณมันเป็นสิ่งที่แสดงออกมาจากใจ ใจมัน

ต้องการก่อน ใจมันสนใจก่อน ใจมันปรารถนา ก่อน มันถึงแสดงออกมาด้วยสื่อต่างๆ กับธาตุชั้นนั้น แล้วมันออกมาเป็นกามราคะ แต่ถ้าย้อนกลับมาด้วยปัญญาวิมุตติ ถ้าปัญญาวิมุตติ มันจะเข้าไปเห็นความเป็นกามฉันทะ

เริ่มต้นจากต้นน้ำ สิ่งที่มีมันพอใจมันถึงออกไปแสวงหา ถ้ามันไม่พอใจ ดับความพอใจ มันจะไปแสวงหาสิ่งใด สิ่งที่มีมันพอใจแล้วมันแสวงหา มันเกิดเป็นปฏิฆะ คือข้อมูลของจิต สิ่งทีใครมีข้อมูลอย่างไร มันก็จะแสวงหาสิ่งที่มีมันพอใจ สิ่งที่มีมันปรารถนา มันเป็นปฏิฆะ แล้วถ้าเกิดไม่ได้ตั้งใจ มันเป็นความโกรธ ถ้ามันได้ตั้งใจ มันเป็นกามราคะ ถ้าไม่ได้ตั้งใจ มันเป็นปฏิฆะ

จิตที่มันละเอียดเป็นมหาสติ มหาปัญญา มันจะเข้าไปแยกแยะ แยกแยะนะ ว่าง ว่าง เมื่อไหร่ก็ว่าง ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ เป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะ ถ้าจิตมันพิจารณาเข้าไป มันจะย้อนเข้าไปถึงความ เป็นอสุภะ คำว่า “อสุภะ” คือมันเข้มนี่ สิ่งต่างๆ มันสะอิดสะเอียนในหัวใจ สะอิดสะเอียนนี้ สะเทือนหัวใจนะ

ถ้าสะอิดสะเอียนของโลก โลกสะอิดสะเอียน เห็นใหม่ เวลาสะอิดสะเอียน สิ่งนี้เป็นสมมุติ เพราะมันสะอิดสะเอียน อาการสะเทือนถึงร่างกาย แต่ถ้ามันเป็นปัญญา มันเป็นมรรค มันสะเทือนถึงหัวใจ มันสะเทือนหัวใจอย่างเดียว ร่างกายนี้เป็นที่อยู่ของใจ แล้วมันสะเทือนหัวใจ เพราะหัวใจมันเป็นต้นเหตุ สิ่งที่เป็นต้นเหตุ ถ้าเป็นอสุภะ มันสะเทือนหัวใจเข้ามา มันปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามาละเอียดบ่อยครั้ง มันจะกลืนเข้ามาที่จิต

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันเห็นอาการของจิตที่ละเอียด สัญญาที่ละเอียด ข้อมูลที่ละเอียด สิ่งที่เป็นความพอใจที่ละเอียด แล้วมันพอใจมัน มันเข้มนอยู่ในตัวของมันเอง ถ้าปัญญามันไล่ค้อนเข้าไป มันเห็นอาการของมัน ระหว่างจิตกับจิตที่มันสัมพันธ์กัน มันเสพตัวมัน มันเป็นความเป็นไปของจิต จิตมันเป็นไปนะ มันเห็นอาการของกาม อ้อ! กามมันอยู่ที่นี้ ใจนี้ต่างหากที่เป็นกาม พิจารณาไป มันระเบิดครืน! ครืน! ครืน! เห็นใหม่ เพราะกามราคะมันขาดไป จิตนี้จะไม่เกิดบนกามภพ

สิ่งที่เกิดตายๆ ที่ปฏิเสธกันว่าไม่มีฯ อยู่ที่นี่ ต้นเหตุการเกิดมันมาจากไหน? ต้นเหตุมันเกิดมาจากใจ ถ้าใจมันมีข้อมูลอย่างนี้ ใจมีเชื้อใจอย่างนี้ ใจมันต้องเกิดต้องตายไปตามวัฏฏะ แล้วเราทำลายข้อมูลของมัน ทำลายเชื้อใจของมัน มันก็หดสั้นเข้ามา มันทำลาย นี่ถึงกามภพ ถ้าตายตรงนี้ มันก็เป็นพรหม เพราะอะไร เพราะมันมีวิชา มันมีตัวพลังงานคือตัวใจ ตัวอาการของใจกับตัวใจ มันคนละตัว เห็นใหม่ เราทำพลังงานมาทั้งหมด เพราะตัวใจมันมีพลังงานสืบต่ออย่างนี้ พลังงานที่

อยู่ในใจมันแสดงตัวออกไป มันเป็นพลังงานออกไป มันเป็นกามราคะ มันก็ไปเป็นโอชะ มันก็เกิดตายในวัฏฏะ ไม่ได้เกิดในภพภวะ เกิดในวัฏฏะ มันเป็นเชื้อใจ มันเป็นไป

นี่ปัญหาวิมุตติ มันเข้าไปเชือดเฉือน เข้าไปทำลาย เข้าไป กิจจญาณ ลัจจญาณ มันมีการกระทำของมัน มันมีเหตุของมัน **ปัญญา อุทปาติ วิชชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ...อาโลโก อุทปาติ** ความสว่าง ญาณเกิดแล้ว ปัญญาเกิดแล้ว สิ่งต่างๆ เกิดแล้ว...แล้วมันเกิดมาจากไหนละ มันเกิดมาจากการจำมาหรือ มันเกิดมาจากการคาดหมายหรือ ถ้ามันเกิดอย่างนั้น มันฆ่ากิเลสไม่ได้หรอก มันไม่เป็นปัจจุบัน มันเป็นอดีตอนาคต เราจำมา เห็นไหม ดูข้อมูลที่เรากลับขึ้นมา เราจำมา มันจะไปฆ่ากิเลสได้อย่างไร

แต่ถ้ากิเลสมันเป็นตัวมันเอง มันเป็นปัจจุบัน เราเจอสัตว์ร้ายที่ไหน เราฆ่ามันตอนนั้น ตรงนั้นนะ มันหมดไปเอง แต่ถ้าเราเจอสัตว์ร้ายนะ เราก็กวิ่งจะไปหาสิ่งที่มาทำลายมัน อีก ๕ ชาตีกี่ทำลายมันไม่ได้ เพราะมันหลบไปแล้ว นี่มันไม่เป็นปัจจุบัน

ถ้ามันเป็นปัจจุบัน มันจะเป็นเดี๋ยวนี้ ปัจจุบันเดี๋ยวนี้ ฆ่ากันเดี๋ยวนี้ ทำลายกันเดี๋ยวนี้ อ่อนลงเดี๋ยวนี้ พิจารณาเดี๋ยวนี้ แล้วสิ่งที่มันเป็นกิเลส มันเป็นแม่ทัพ มันเป็นนายใหญ่ นางคันทนา นางอรดี มันจะปลิ้นปล้อน มันจะหลอกหลวง มันจะสร้างภาพ มันจะมีความเป็นไป แล้วการปฏิบัติก็ล้มลุกคลุกคลานนะ

ขณะที่ปฏิบัติอย่างนี้มันเป็นปัญญาน้ำป่าที่มันไหลแรงมาก เพราะอะไร เพราะมันทำลายกระเทือนถึงหัวใจ สิ่งทีกระเทือนถึงหัวใจ ปัญญามันถึงฟาดฟันกัน ถึงว่าเป็นมหาสติ มหาปัญญา หมั่นฝึกซ้อมๆ เข้าไป มันจะเริ่มละเอียดเข้าไป เริ่มละเอียดเข้าไป ปล่อยวางเข้าไป ปล่อยวางเข้าไป ปล่อยวางจนถึงที่สุดนะ ว่างหมด

ที่ว่า ว่างๆ โลกนี้ไม่ใช่เราเราไม่ใช่โลก เห็นไหม ที่ว่าครูบาอาจารย์ท่านพูด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับโมฆราช “เธอจงดูโลกนี้ด้วยความว่าง ถอนอัตตานุทิฎฐิ ถอนผู้รู้ว่าง” โลกนี้ว่างๆ ใครมันไปอยู่ในโลกนั้นนะ สรรพสิ่งในสสารมันรู้ตัวมันเองไหม มันจะเก็บข้อมูลมาบอกเราไหม? ไม่ได้หรอก เพราะมันเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต แต่จิตมันมีชีวิต

ตัวอวิชชา ตัวจิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่หมองไปด้วยอุปกิเลส เวลาเราทำสมาธิกันนะ สมาธินี้ จิตมันส่องใส จิตมันสว่าง กิเลสทั้งนั้น! กิเลสทั้งนั้น! ถ้าความส่องใสคู่กับความเศร้าหมอง

มันจะสว่างไสวขนาดไหน มันจะว่างขนาดไหน ก็เลสทั้งนั้น เพราะความว่างคู่กับความไม่ว่าง สิ่งที่เป็นความว่าง เคี้ยวอาการมันก็เปลี่ยนแปลง มันไม่ว่างแล้ว ไม่มีความเที่ยงหรือ ความว่างคงที่ไม่มี สิ่งต่างๆ ก็ไม่มี

แต่ความว่างของพระโศคาบัน ความว่างของพระสภิกาคามี ความว่างของพระอนาคามี...มีมีเพราะอะไร เพราะมันชำระกิเลสได้แค่ไหน มันก็ว่างแค่นั้นแหละ นี่ก็คือสิ่งที่เป็นความว่างใจ ความว่างของพระอริยบุคคล แล้วพอถึงที่สุด พระอนาคามี มันว่างๆ ว่างๆ แล้วมันมหัศจรรย์มากนะ เพราะจิตมันว่าง แล้วมันมีพลังงานของมัน เวลามันกำหนดไปนี่ว่างหมด สิ่งต่างๆ ว่าง แล้วมันยึดติดมาก นี่ใจ รูปรากะ อรูปรากะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา

ที่ทำสมาบัติกัน ที่ว่าอาพาธดาบสทำสมาบัติ รูปรากะ อรูปรากะ เห็นไหม ความว่าง แล้วมันมันก็ว่าง เพราะจิตมันว่างโดยธรรมชาติของมัน นี่ใจ ที่บอกพระอนาคามีจะเข้าสมาบัติ เข้านิโรธเพราะอะไร เพราะจิตมันเป็นสภาวะอย่างนั้นอยู่แล้ว แล้วมันกำหนด ควบคุมสติ มันเป็นไปได้อย่างง่ายดาย แต่ถ้าคนมีอวิชชา คนเรามีตัณหาความทะยานอยากมหาศาล กว่ามันจะทำให้ละเอียดขึ้นมา ให้สะอาดขึ้นมา มันแสนยาก แล้วมันไปติดสภาวะแบบนั้นนะ แล้วไม่มีครูบาอาจารย์คอยสะกิดเข้ามานะ

หลวงปู่มั่นท่านบอกเลยนะ “กำลังไม่พอ กำลังไม่พอ” เพราะมันมีอะไรขวางใจอยู่ แต่มันไม่รู้ว่ามีวิธีการทำอย่างไร นี่เข้าป่าเข้าเขา แสวงหาต่างๆ ทดสอบมัน ตรวจสอบทดสอบ ตรวจสอบทดสอบ จนถึงที่สุด ทำลายอวิชชาด้วยอรหัตตมรรค

ปัญญาวิมุตติ อรหัตตมรรคย้อนกลับ ย้อนกลับมา ที่ครูบาอาจารย์ท่านว่าจุดและต่อม ถึงจุดและต่อม สิ่งทีกระบวนกรของต้นน้ำ ตาน้ำอยู่ที่ไหน? ตาน้ำอยู่ที่ใจ แต่กระบวนกรการเห็นของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ถ้าเหมือนกัน เห็นไหม กิเลสมันละเอียดมาก แล้วมันพร้อมที่จะหลอกอยู่แล้ว ถ้าเป็นปัญญาโดยสมมุติ เพราะเราเทียบเคียงกับครูบาอาจารย์ของเราใช่ไหม มันก็จะสร้างภาพสมมุติให้เห็นว่าอย่างนั้น แล้วก็มุดไปในกิเลส นี่จะติดอยู่ตรงนี้ ไปไม่รอดหรือ

แต่ถ้าเป็นัจจะความจริงของเรา เราเข้าไปโดยปัญญาเข้าไปเห็นนะ มันจะจับแล้วสะท้อนพอเราจับนี่สะท้อนมาก เพราะอะไร เพราะธาตุจับธาตุ สสารจับสสาร สสารที่มีชีวิต มันใช้เครื่องมือเข้าไปจับมัน เห็นไหม แร่ธาตุต่างๆ นี่ใช้เครื่องมือตรวจสอบ แต่สสารที่มีชีวิต สสารที่เป็น

เรา ตัวสสารตัวนี้มันสร้างพลังงานของมันเป็นอหัตตมรรค เป็นปัญญา นี่ปัญญาวิมุตติตรงนี้ มันเข้าไปทำลาย

ถ้าเข้าไปทำลาย มันไม่ใช่ปัญญาแบบที่เราพิจารณาขั้นด้วย ถ้าปัญญาพิจารณาขั้น เพราะอะไร เพราะมันเกิดจากปัญญา อาการของจิตกับจิตที่มันสร้างสมขึ้นมาโดยโลกุตตรธรรม โดยโลกุตตรปัญญา แต่ขณะที่มันเป็นไป กระบวนการของปัญญาวิมุตติ การสิ้นสุดมันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ เพราะมันเป็นหนึ่งเดียว สิ่งที่เป็นหนึ่ง ไม่มีสิ่งกระทบ แล้วมันจะเกิดการสร้างสติปัญญาขึ้นมาได้อย่างไร

การสร้างปัญญาของมันขึ้นมาเป็นอหัตตมรรคนี้มันเป็นปัญญาในตัวของมันเอง แล้วในตัวของมันเอง มันกลืนกินในตัวของมันเอง ถ้ามันกลืนกินในตัวของมันเอง มันทำลายตัวมันเอง เห็นไหม

แล้วสิ่งที่มันเป็นกระบวนการอย่างนี้ ปัญญาวิมุตติอย่างนี้ ใครรู้จริง แล้วใครเห็นจริง? มันไม่เคยรู้จริง มันไม่เคยเห็นจริง มันถึงไม่มีกระบวนการของกิจจญาณ ตัจจญาณ ไม่มีกระบวนการของปัญญา มันเป็นสัญญาทั้งนั้น แล้วมันเป็นปัญญาโดยสมมุติทั้งนั้น แล้วมันหลุดไปในกิเลส มันก็หลุดกันไป

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันทำลายล้างสิ่งต่างๆ ในหัวใจ มันทำลายล้างสิ่งที่เป็นความสกปรกของใจ มันทำลายล้าง เห็นไหม คุณี คุณทางโลกเขา เวลาเขาทำความสะอาดกัน สิ่งที่เป็นความสกปรก มันยังหลุดออกไปเลย แล้วสิ่งที่เป็นอวิชชา สิ่งที่เป็นกิเลสเข้ามาในหัวใจ เวลาบรรลุมรรคญาณมันเกิดปัญญาวิมุตติมันเกิด มันเกิดแล้วมันทำลายขึ้นมา สิ่งนี้มันหลุดออกไป เห็นไหม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอก “ตั้งแขนขาด ตั้งแขนขาด” เพราะมันตัดสิ่งที่สกปรกออกไป แล้วสิ่งที่สกปรกมันเป็นนามธรรม มันเลยไม่มีสิ่งใดๆ เลย แล้วมันย้อนกลับมาถึงที่สุดกระบวนการอันที่สุด นี่เป็นปัญญาญาณ

เวลาอาสวกขญาณ มันทำลายอาสวะ อาสวกขัย มันเป็นภวาสวะ มันเป็นภพ มันเป็นอนุสัย มันเป็นสิ่งที่ละเอียดในหัวใจ แล้วมันย้อนกลับเข้ามาทำลายกัน มันกลืนกินเข้าไปในตัวเอง แล้วพลิกหมดเลย นี่ไง สิ่งต่างๆ อย่างนี้เป็นปัญญาวิมุตติ เพราะมันวิมุตติแล้ว จิตนี้ อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺวจฺจิสฺสูติ ในเมื่อตัวจิตมันทำลายตัวมันเอง แล้ววิมุตติมาจากไหนละ

วิมุตติมันคืออยู่ที่นี้ ธรรมชาติ เห็นไหม สสารที่มันเป็นกิเลส แล้วสสารที่มันเป็นธรรมขึ้นมา ธรรมที่มีชีวิตที่เป็นนามธรรม ศาสนธรรมที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม กราบธรรมอยู่นี้ แล้วใจมันเข้าไปอยู่ในธรรม

ครูบาอาจารย์ท่านบอก ถ้าแหล่งน้ำ มันไหลไปในแหล่งน้ำเดียวกันหมดแล้ว มันก็เป็นอันเดียวกัน จิตนี้เข้าไปถึงกระบวนการของมัน เข้าไปถึงที่สุดแล้วมันก็เป็นอันเดียวกัน อันเดียวกัน ตรงไหนล่ะ? อันเดียวกันตรงผู้รู้ ผู้รู้ถึงอธิบายกระบวนการของมันได้

ถ้าผู้ไม่รู้ มันเป็นปัญญาโดยสมมุติ มันก็เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมจากพระไตรปิฎกมาอ้างอิงกัน สิ่งอ้างอิงก็อ้างอิงโดยกิเลส อ้างอิงเพื่อส่งเสริมกิเลส อ้างอิงเพื่อลากสักการะ อ้างอิง อ้างอิงเพื่อกิเลสทั้งหมดเลย ถ้ามันเป็นปัญญาสมมุติแล้ว แล้วมุดเข้าไปในกิเลส มันเป็นกิเลสส่วนๆ ทั้งนั้นนะ แล้วก็เคลิบเคลิ้มไปกับมันนะ แล้วมันสื่อสารกับโลกได้ เพราะโลกกับโลกใจ เห็นไหม สิ่งที่เข้ากันได้

แต่ถ้าเป็นธรรมนะ **ธรรมเหนือโลก** ธรรมเหนือโลกจะสื่อสารกับใคร แต่ธรรมเหนือโลก แสดงธรรมมาเป็นธรรม เวลาครูบาอาจารย์ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม ทำไมเทวดา อินทร์ พรหม มาฟังธรรมล่ะ เพราะธรรมอย่างนี้ไม่มีใครรู้หรือ ไม่มีใครรู้ เทวดา อินทร์ พรหม ก็ไม่รู้ เพราะสถานะของเขา เขาก็อยู่ตามสถานะของเขา สถานะของเรา เราก็อยู่ตามสถานะของเรา

แต่ถ้าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมจากใจของครูบาอาจารย์ มันแสดงออกมา มันถึงสะท้อนโลกธาตุ มันสะท้อนโลกธาตุ โลกธาตุหวั่นไหวเลย เพราะอะไร เพราะมันจะทิ้งโลก มันจะไม่อยู่ในโลก ใจมันจะพ้นไปจากโลก แล้วใจมันจะเป็นธรรม ธรรมอย่างนี้ถึงว่าเป็นปัญญาวิมุตติ เอวัง